

EGYÜTT – KÖZÖSEN

Gila János: A kecskeméti Erdei Ferenc Megyei Művelődési Központ első évtizede

Többszörösen rendhagyó írást tart a kezében a kedves olvasó. Mindenek előtt nem szokásos, hogy egy kötetet szerkesztője mutasson be. Ugyanakkor nem szokványos a bemutatásra kerülő írás maga. Önéletrajz? Netán „orális történelem”? Dokumentum gyűjtemény? Művelődéstörténet? Egyik sem, és egy kicsit valamennyi! Ezért éreztem kihívásnak, amikor a kéziratot kézbe vettem, ezért bábáskodtam megjelentetésében, és ezért vállalkozom most ismertetésére.

Önéletrajz

A könyvből egy jellegzetes huszadik századi magyar értelmiségi életút bontakozik ki. A „fényes szelek” nemzedékéé. Falusi kisiparos gyermeke, aki a szabadművelődési korszakban műkedvelő csoportok tagja. Néhány hónapos népművelési iskola után a megyei tanács alkalmazottja, és feladata az akkor létesült művelődési otthonok ügyeinek intézése. A következő negyed század a hivatali és személyes felemelkedése. Előbb főelőadó, majd népművelési csoportvezető. Közben pótolja hiányzó iskolai végzettségét, egyetemi diplomát szerez. Egy évtized a Megyei Művelődési Központ, majd ugyanannyi a Megyei Moziüzemi Vállalat élén.

Jellegzetes ez az életút abban is, ahogy sorsát mintegy felülről irányítják, amit ő elfogad, teljesít. Iskolára ajánlják, főelőadóvá léptetik elő, a népművelési csoport élére kerül, szívesen veszi a megye vezetőség felkérését a mozi-üzemi vállalat élére. Ma már ez viszonylag ritka magatartás, azonban abban az időben a nemzedék jelentős része élte le így az életét.

Csupán néhány alkalommal áll a fordulópont mögött egyéni döntés: fiatalemberként szülőfalujában részt vesz a műkedvelő csoportok munkájában; pályázat útján kerül a megyei művelődési központ élére; egy megyei döntés elleni tiltakozásul ötévi munka után lemond igazgatói posztjáról (a döntést visszavonják, lemondását nem fogadják el); hatvan éves korában önként vonul nyugdíjba a moziüzemi vállalattól. Sajnos igen kevéssé tér ki a döntések mögötti motivációira, s így a kötetnek ez a része inkább hivatali önéletrajz, mint irodalmi önéletírás.

„Orális” történelem

A könyv terjedelmének egyharmada 25 szerző véleménye a művelődési központ és Gila János tevékenységéről. Ezek azonban nem interjúk. A szerző megmutatta írását korábbi munkatársainak, barátainak, s azok hozzáfűzték megjegyzéseiket.

Elősorban a válaszoló személyek összetétele érdekes.

Mindenek előtt a művelődési központ hajdani társadalmi beágyazottságára következtethetünk belőle. A poli-

tikai paletta két oldalán Csoóri Sándor és Vitányi Iván. Földrajzi távolságban a megyei művelődési központok hajdani igazgatói Debrecenből és Budapestről.

A „hivatali ranglétra csúcsáról” a minisztérium egykori osztályvezetője, művelődéstörténész; Kecskemétről a volt megyei és városi tanács hajdani elnökhelyettesei, a Szakszervezetek Megyei Tanácsa ma nyugdíjas osztályvezetője.

Írtak a társintézmények vezetői, munkatársai: múzeumigazgató, iskolaigazgató, újságíró, folyóirat főszerkesztő – mint partnerek, és mint látogatók. Elküldték megjegyzéseiket „egyszerű” látogatók, a mai Pilinszky-díjas költő, tanszékvezető főiskolai docens, festőművész, nyugdíjas.

Szóltak az egykori kollégák is. Az egyik ma a Zene-pedagógiai intézet főigazgató helyettese; a másik ugyanitt tudományos kutató; a harmadik grafikus művész. Munkájuk bemutatásán túl arról is beszéltek, milyen indítást kaptak a művelődési központtól későbbi életpályájukhoz.

Érdekes, hogy a községi-városi művelődési otthon igazgatók közül több adós maradt módszertani munkát végző művelődési központ tevékenységével kapcsolatos véleményének kifejtésével. Mindössze öten válaszoltak. Kettő ma is aktív, egy jelenleg könyvkiadói igazgató, a többi nyugdíjas.

A nyilatkozatok bár kiegészítik, továbbvizik a szerző megállapításait, illetve olyan részleteket és tényeket hoznak felszínre, amelyek a vallomáshoz történelmi háttérrel adnak, mégsem sorolhatók az „oral history” műfajába.

Nincs objektív váza az elbeszéléseknek, hiányzik a tudatos kérdező, aki kérdéseivel ráirányítja a figyelmet a történeti eseményekre – természetesen minden esetben elfogadva azt, hogy az elbeszélések átszűrődnek a válaszoló szubjektív emlékezetén.

A könyvnek használt volna, ha a kötetnek ez a része valódi interjúkból állt volna össze. Még az is jobb lett volna, ha Gila János valami kérdőív féle kíséretében küldte volna ki kéziratát, így legalább néhány kérdésben ütköztetni lehetett volna a véleményeket.

Művelődéstörténet

A kötet véleményem szerint nem művelődéstörténeti tanulmány, hanem *művelődéstörténeti esettanulmány*. Annak azonban kitűnő és mindenre kiterjedő.

Alapítás, az épület

A szerző a megyei tanács munkatársaként kezdetektől részt vett a művelődési központ megalakításának munkálataiban. Az alapítás folyamata jól példázza a korabeli bürokratikus döntéshozatal hosszadalmasságát.

Az építkezést előkészítő időszak 1962-ben kezdődött

meg. Nyolc különböző változat készült 1965-ig a művelődési központ beruházási programjára. Bizonytalanság volt a helyszín kiválasztásában és a beruházás során, együttesen megvalósítani kívánt intézmények kiválasztásában is. 1966-ban született meg a végleges döntés: a művelődési központ építésének ügye összekapcsolódott a megyei párt- és tanácsháza építésével. A tervező vállalat 1969-re készült el a tervekkel, az építkezés 1970 és 1974 között folyt, s '75 januárjában tartották meg az első rendezvényt.

Az előkészítő szakasz és az építkezés elhúzódása, a költségek emelkedése miatt a foglalkoztatási övezetek jelentős részét nem építették fel, nem készült el a tervezett bábszínház és a színpadtechnikai berendezéseket sem állították fel. Az ünnepélyességet árasztó előcsarnok mérete azonban megmaradt, s jelzi, hogy az épületet eredetileg nagyobbra tervezték.

Alapítás, a munka megkezdése

A Művelődési Központot a Bács-Kiskun Megyei Tanács alapította, megszüntetve, illetve az új intézménybe beolvastva a megyei népművelési tanácsadót és a megyei filmstúdiót. Kettős feladatot határozott meg részükre: 1) szolgálja Kecskemét város közművelődését; 2) segítse a megyében működő művelődési otthonok munkáját szakmai módszertani tanácsadással, szolgáltatásokkal, valamint gondoskodjon a népművelők továbbképzéséről. Ebben a részben a szerző részletesen bemutatja a központ szervezeti felépítését, s kitér a munkaszervezési kérdésekre is.

Tevékenységünk Kecskeméten. Részletesen taglalja a fejezet a művelődési központban végzett munkát tevékenységfajták szerint. A városban végzett sokszínű munka méretét imponáló számok mutatják. Az évi 3800-4000 esemény, rendezvény, foglalkozás 6000-6500 ezer látogatót vonzott. 1977-ben 80 művelődő közösség, csoport működött 3100 taggal.

Tevékenységünk a megyében. A Művelődésügyi Minisztérium Közművelődési Főosztálya 1981-ben így értékelte ezt a tevékenységet: „A színvonalas székhelyi munkára alapozva egyre korszerűbb területi tevékenységet végez, mely nem egy-két ember részort feladata csupán, hanem egy időben több síkon érvényesül a megyében. . . . Igyekszik figyelembe venni a differenciált, helyi igényeket és azokat magas színvonalon kielégíteni.” Ennél az akkor minden bizonnyal dicséretnek szánt megállapításnál azonban lényegesen többet mond az adat: 1980 elején a megye 112 települése közül mindössze három helyen nem volt önálló művelődési otthon. Ezzel az ellátottság lényegesen meghaladta az országos, de főként az alföldi megyék átlagát – amiben bizonyára meghatározó volt a megyei művelődési központ módszertani tevékenysége is.

A társadalmi közeg

A 70-80 fős társadalmi aktívahálózat, a 35-40 tagú társadalmi vezetőség. A helyi sajtó szerepe. Kapcsolat a

fenntartóval, felügyeleti szervekkel, szakmai központtal. A szakfelügyeleti rendszer ellenőrző funkciója. Tulajdonképpen ennyiről szól a fejezet.

Ugyanakkor ennél sokkal erőteljesebb az intézményt körülvevő társadalmi közeg ábrázolása a tevékenységet bemutató fejezetben. Nem véletlenül fogalmazott így a kéziratot elemző bevezetőjében Csoóri Sándor: „Kecskemét tehát nem akármilyen fórumot s akadémiai dobogót ajánlott föl a nemzeti értelmiség eltökélt csoportjainak”.

A megyei grafikai tárlatok, a megyében élő vagy onnan elszármazott, s a Művésztelepre érkező művészek kiállításai az intézmény köré gyűjtötték a képzőművészeket. Az értelmiség egy más rétegének bevonására szolgált a színházbarátok köre. A pedagógusklub segítette az intézmény és az iskolák együttműködését. A kertbarát kör a híres kecskeméti kertészeket fogta össze. Országos, sőt nemzetközi társadalmi hatása volt a – Csoóri szerint – már történelminek nevezhető népzenei találkozónak.

Persze voltak „musz”-feladatok is: például a munkahelelyi művelődési bizottságok továbbképzése, vagy a hamarosan megszűnt szocialista brigádvezetők klubja. Ám ezek is elősegíthették az intézmény és az abban folyó tevékenység megismertetését a város és a megye legszélesebb rétegeivel.

Következtetés és/vagy ajánlás

Jó könyvet tart kezében a recenzens?

Úgy gondolhatnák a fentiek fényében, hogy nem, hisz egyetlen műfaji szabálynak sem felel meg.

Kezébe vegye ezek után a nyájas olvasó? Igen, feltétlenül! Mert az élet nem műfaji szabályzat.

Gila János az elmúlt ötven esztendő népművelésének, közművelődésének résztvevő megfigyelője volt. Érdemes az ő szemüvegét felvenni, és azon keresztül bővebben áttekinteni a félévszázad közepén elhelyezkedő egy évtizedet.

És miután az olvasó nem orvos, pék vagy vízilabdázó, hanem minden bizonnyal köze volt; van, lesz a közművelődéshez, a kötet hozzásegíti a szakma általa megélt 10-25-50 éve történetének áttekintéséhez. Mert – mint Csoóri Sándor írja – Gila János „... nem könyvet ír, amelyben elengedi magát, mesél, érvel, kihantolt igazságok fölött tűnődik, ehelyett inkább egy tekintélyes hegyet hord össze a kalapjával, hogy ennek a hegynek a tejéről bárki szabadon megnézhesse és megítélhesse, milyen volt az ő élete, a munkatársaié, milyen Kecskemété, amely a politikai élet >sívó homokján< is újra kitett magáért.”